

Nr 660

Av herr **Grebäck m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 34, angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd.*

(Lika lydande med motion nr 555 i Första kammaren)

I propositionen nr 34 föreslås, att 20 milj. kronor av införselavgiftsmedel inom jordbruksregleringen skall ställas till förfogande för kontanta bidrag till jordbrukare, som är i behov därav på grund av lidna skördeskadorna år 1960. Till grund för bedömningen av frågan ligger olika undersökningar angående skördeförlusterna. Enligt den s. k. länsundersökningen kan skördenedsättningen i de angivna underskottsområdena, främst områdena kring Mälaren samt Närke, Östergötlands och Kalmar län, beräknas uppgå till cirka 107 milj. kronor. Skadebeloppen vid en självrisk av 15 procent har enligt den subjektiva skördeuppskattningen beräknats till cirka 27 milj. kronor och enligt den objektiva skördeuppskattningen till cirka 15 milj. kronor.

De utförda beräkningarna måste emellertid — såsom också framgår av propositionen — anses som relativt osäkra. Det får hållas för sannolikt, att skördeskadorna i verkligheten varit av större omfattning än vad de ovan angivna siffrorna utvisar. Särskilt för den s. k. objektiva uppskattningen synes betydande osäkerhetsmoment föreligga. De undersökta skördeskadområdena har ej varit enhetliga, varför undersökningens representativitet kan ifrågasättas. Uppskattningen av normskördarna synes vara behäftad med betydande felmarginaler. Den särskilda spillundersökningen, som är av stor betydelse i sammanhanget, är ännu icke avslutad.

De svåraste skördeskadorna 1960 drabbade i stor utsträckning områden, som tidigare utsatts för upprepade skördeförluster under de senare åren. Södermanlands län exempelvis, som enligt skördeuppskattningen i oktober uppvisade den lägsta skördesiffran i landet, 2,36, har även den lägsta medeltalssiffran för åren 1955—1960, nämligen 2,42. Då därtill kommer, att skördeskadeersättningen i vissa fall inte utgått i den utsträckning, som bedömts erforderlig, har i sådana områden inte kunnat undvikas, att en betydande ökning av jordbrukarnas skuldsättning uppstått. För Södermanlands läns vidkommande kan sålunda framhållas, att skördeskadeersättningen 1955 medförde en kompensation av under 35 procent mot i uppgörelsen då förutsatta 56,5 procent. De upprepade skördeskadorna har sålunda redan tidigare i många fall undergrävt jordbrukarnas ekonomi. Belysande härför

är t. ex. jordbrukarnas skulder till centralföreningar och lantmannaförbund. Medlemmarnas skulder till Centralföreningen i Nyköping var år 1949 9,8 milj. kronor, men år 1959 17,84 milj. kronor. Jordbrukarnas skuldsättning hos Centralföreningen i Örebro ökades under tiden 1955—1959 från 7,6 till 11,51 milj. kronor och hos Lantmannaförbundet i Västerås under samma tid från 7,85 till 13,87 milj. kronor. Det kan nämnas, att för närvarande 250 medlemmar i Centralföreningen i Södermanland är avstängda från kredit och sålunda hänvisade till kontantköp från föreningen. Det befaras, att ytterligare ett lika stort antal kommer i samma belägenhet före vårbruket. Det gäller jordbrukare, som ännu ej kunnat erlægga likvid för utsäde och handelsgödsel, som levererats våren 1960.

Givetvis bör de 20 milj. kronor, som enligt propositionen skall ställas till förfogande för en behovsprövad kontantbidragsgivning, i betydande utsträckning lindra den ekonomiska situationen för de drabbade jordbrukarna. Av vad ovan anförts angående skördeskadornas omfattning framgår emellertid, att en ytterligare försämring av jordbrukarnas ekonomiska läge i många fall inte torde kunna undvikas. De statliga garantier för skördeskadelån, som enligt beslut av höstriksdagen får lämnas intill ett sammanlagt belopp av högst 25 milj. kronor, har naturligtvis för många jordbrukare öppnat möjligheter till lättnader i den ekonomiska situationen. Men tyvärr måste det konstateras, att de kategorier jordbrukare, som ekonomiskt sett har det mest bekymmersamt, i stor utsträckning ställes utanför denna möjlighet till krediter. Bestämmelserna om att sökande av lån och lånegaranti skall ställa säkerhet, som finnes tillfredsställande ur det allmännas synpunkt, synes ha fått en restriktiv tillämpning, i vissa fall innebärande att inventarieinteckningar regelmässigt inte godtages som säkerhet. Att ett belopp av endast cirka 14 milj. kronor av de 25 milj. kronor, som medgivits enligt riksdagsbeslutet, nu kan beräknas tas i anspråk för ändamålet, torde vara en konsekvens av den restriktiva utformningen och tillämpningen av bestämmelserna.

Det försämrade ekonomiska läget för många jordbrukare framstår som bekymmersamt inte minst inför vårbruket. På grund av de besvärliga skördeförhållandena och det dåliga skördeutbytet förra året är jordbrukarna i många fall mycket villrådiga inför vårbruket. Höstsädesarealen och arealen av höstoljeväxter är betydligt mindre än normalt i de skördeskadedrabbade områdena — för Södermanlands läns vidkommande exempelvis i fråga om höstoljeväxter endast 10—12 procent av det normala och i fråga om höstsäden cirka 60 procent av genomsnittsarealen. Den areal som skall besås blir således väsentligt större än vanligt, för Södermanland exempelvis 15 000—20 000 ha mer än vanligt.

Ett förhållande som inger oro i skördeskadedrabbade områden är den relativt dåliga kvaliteten på det egna utsädet. Såväl ärter som vårvede uppvisar

så pass dålig kvalitet, att utsäde av tillfredsställande beskaffenhet endast i undantagsfall kan vinnas ur den egna produktionen. Även havren är ojämn i kvaliteten och svårt angripen av fusarium. Detsamma gäller sexradskornet, som under fjolåret mognade just under den regnigaste väderleksperioden. Av vallutsäde blev timotejskörden mycket liten, och någon fröskörd på de mindre odlingarna av rödklöver blev det över huvud taget inte. Allt detta gör, att behovet av inköp av utsäde — såväl av stråsäd och ärter som av vallväxter — är avsevärt större än normalt. Vidare måste framhållas angelägenheten av att jordbrukare, som dock kan använda eget utsäde, kostar på en omsorgsfull betning. Dessutom måste uppmärksammas i sammanhanget, att den stora nederbörds mängden i fjol medförde större urlakning av näringsämnen än normalt. Som följd av detta föreligger i år större gödslingsbehov än normalt, speciellt beträffande kväve. Det är därför mer än angeläget att jordbrukarna i år göres uppmärksammade på detta förhållande och samtidigt beredes ekonomiska möjligheter till nödvändiga inköp av produktionsmedel.

I vissa trakter som drabbats av upprepade skördeeskador föreligger det — såsom torde ha framgått av det ovan anförda — akuta svårigheter för många jordbrukare att anskaffa nödiga, korta driftkrediter till inköp av produktionsmedel såsom utsäde och handelsgödsel för genomförande av vårbruket. Då inköpsbehovet av sådana produktionsmedel samtidigt är större än normalt, synes det oss nödvändigt, att särskilda åtgärder vidtages i syfte att ställa erforderliga korta driftkrediter till förfogande för jordbrukare, som inte på annat sätt kan erhålla medel för ändamålet.

Den kontantersättning, som enligt uppgörelsen och propositionen skall utgå, kan givetvis i viss mån förbättra situationen även i fråga om inköp av för vårbruket erforderliga produktionsmedel. I och för sig kunde det vara väl motiverat, att ett visst bidragsbelopp fördelades med särskild hänsyn till inköpsbehovet inför vårbruket. Den kontanta skördeeskadeersättningen bör emellertid enligt vår mening syfta till att ge jordbrukarna möjligheter att betala räntor, amorteringar, arrenden och dylika utgifter, vilka helt torde ta i anspråk det överenskomna beloppet av 20 milj. kronor. Skulle en del av beloppet reserveras för inköp av nya produktionsmedel, skulle man därmed också minska jordbrukarnas möjligheter att betala äldre skulder. Vid en bidragsram av 20 milj. kronor synes det oss därför nödvändigt, att medel till nödvändiga produktionsmedel, dvs. till investeringar som skall återbetalas genom den nya skörden, ställas till förfogande på annat sätt, nämligen i form av krediter.

I sammanhanget skall erinras om att 1959 års riksdag fattade beslut om statliga kreditgarantier för lån ur fonden för supplementär jordbrukskredit intill ett belopp av 2 milj. kronor för inköp av produktionsmedel såsom utsäde och handelsgödsel. Sådan garanti lämnades till jordbrukare, som sak-

nade egna medel för inköp av utsäde, konstgödsel och liknande produktionsmedel, som var nödvändiga för genomförande av vårbruket 1959. Garantien lämnades vidare endast därest jordbrukaren ej kunde ställa annan säkerhet, som kunde godtagas enligt bestämmelserna för fonden i fråga. Erfarenheterna av denna garantigivning är, att de flesta som erhöll denna hjälp hade påtaglig nytta av densamma. Men givetvis innebär 1960 års skörde-skador en hård påfrestning för många av dem.

Det synes oss nödvändigt, att liknande möjligheter till korta driftkrediter nu beredes jordbrukare, som saknar egna medel till inköp av nödvändiga produktionsmedel för vårbruket 1961. Den garantiram på 25 milj. kronor, som medgivits för skörde-skadelån men inte kan beräknas tas i anspråk för detta ändamål intill högre belopp än cirka 14 milj. kronor, bör kunna utnyttjas även för driftkrediter inför vårbruket. Jordbrukare, som inte har egna medel för inköp av utsäde, handelsgödsel och liknande produktionsmedel och inte på annat sätt kan anskaffa sådana medel, bör sålunda erhålla statlig kreditgaranti för ändamålet, varvid krav på säkerhet inte bör ställas. Lämpligt synes oss vara, att en sådan garantigivning handhaves av lantbruksnämnderna i samråd med centralföreningar och andra försäljare av produktionsmedel, som kan auktoriseras för ändamålet. Garantien bör lämnas för lån via centralförening eller annan försäljare på så sätt, att jordbrukaren från och med exempelvis den 1 maj får kredit för erforderliga produktionsmedel, som levereras av centralföreningen eller annan auktoriserad försäljare, mot förbindelse att återbetala lånet senast inom tio månader. I försäljningspriset bör då ränta å lånet inberäknas. Sådana kreditgarantier bör få sökas hos lantbruksnämnd inom samma tidrymd, som fastställs för den kontanta skörde-skadeersättningen. Ett garantibelopp av cirka 10 milj. kronor synes oss lämpligt och nödvändigt härför, motsvarande den del av kreditgarantiramen av 25 milj. kronor, som enligt vad ovan anförts inte kan beräknas tas i anspråk för det ursprungligen avsedda ändamålet.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 34 måtte medgiva att statlig kreditgaranti må beviljas för lån för inköp av utsäde, handelsgödsel och liknande produktionsmedel, som är erforderliga för vårbruket 1961, i fall då jordbrukare eller trädgårdsodlare i följd av lidna skörde-skador saknar egna medel härför och icke kan anskaffa sådana på annat sätt i enlighet med vad ovan anförts;

att riksdagen måtte medgiva, att statliga kreditgarantier för ovan angivna ändamål må lämnas intill belopp motsvarande vad som den 1 mars 1961 icke tagits i anspråk av det kreditgarantibelopp av 25 000 000 kronor, som av 1960 års riksdag medgivits för skörde-skadelån; samt

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utfärdande av föreskrifter rörande ifrågavarande kreditgarantivning i enlighet med motionens syfte.

Stockholm den 21 februari 1961

Erik Grebäck

Einar Gustafsson
i Kårby

Carl Eric Hedin

Harry Wahrendorff

Emil Elmwall

Lennart Stiernstedt

Rune Gustavsson

Fritz Börjesson
i Glömminge

David Gomér

Karl Björkänge

Gustaf Svensson
i Vä

Elias Jönsson
i Ingemarsgården